

*КОМЕЛІНА О.В., кандидат економічних наук, доцент,
ШИНКАРЕНКО Р.В., кандидат економічних наук, доцент,
БОЖКО В.Н., кандидат юридичних наук, доцент
Полтавський національний технічний університет
імені Юрія Кондратюка*

СОЦІАЛІЗАЦІЯ ЕКОНОМІКИ ЯК ПРІОРИТЕТНИЙ ФАКТОР ЕКОНОМІЧНОГО ЗРОСТАННЯ

У сучасних умовах важливим є наукове обґрунтування економічної стратегії та визначення загального напрямку соціально-економічного розвитку суспільства.

Економісти по різному трактують сам зміст стратегії та закономірностей розвитку. Наприклад, А. А. Чухно розглядає це як співвідношення індустріального та постіндустріального типів розвитку. Відомо, що існує два підходи щодо періодизації соціально-економічного розвитку країн. Це – формаційний та цивілізаційний підходи. Враховуючи, що економічна політика України, як і більшості розвинених країн, спрямована на перехід до нової постіндустріальної стадії цивілізаційного розвитку, яка докорінно відрізняється від індустріальної. Якщо для останньої типовим є панування матеріального виробництва, то нова стадія – це пріоритетний розвиток нематеріального виробництва. Такий напрям можливий лише за умов високого розвитку продуктивних сил та наукоємних технологій саме у сфері матеріального виробництва. Дослідження свідчать, що у США в індустріальному секторі господарювання нині задіяно лише 10% зайнятих, 2,5% працює в аграрному секторі, майже 80% зайнятих припадає на сферу послуг [1, с. 19].

На думку В. Геєця, подальший розвиток сучасної цивілізації буде базуватися на "нагромадженні знань, більшість яких здобута у другій половині ХХ століття" [2, с. 5]. Він акцентує увагу на масовій інтелектуалізації розвитку, яка здатна, з одного боку, захистити життєвий простір людини, а з іншого – сформувати конкурентоспроможність України, що є базою для її входження до постіндустріальних країн на рівноправних умовах. Якісні зрушення у розвитку продуктивних сил створюють можливості переходу України до нової моделі розвитку, побудованої на соціалізації суспільного життя.

Особливої уваги у цьому контексті заслуговує проблема відтворення робочої сили. Сама соціально-економічна сутність відтворення робочої сили полягає у безперервному відновленні фізичних сил та розумових здібностей людини, у процесі якого відбувається постійне вдосконалення і підвищення кваліфікації людей, зростання їх загальноосвітнього й професійного рівнів. Соціально-економічний режим відтворення робочої сили ґрунтується на системі мотивації трудової діяльності, оцінка якої може бути пов'язана зі ступенем захищеності населення від соціальних ризиків у сфері зайнятості й одержанням доходів, а також з рівнем життя населення. Необхідно підкреслити, що рівень життя є однією з найважливіших якісних характеристик життєдіяльності суспільства. У сучасних умовах рівень життя населення буде значною мірою зумовлюватися тим, наскільки успішно здійснюватиметься соціалізація економіки, під якою слід розуміти пріоритетний розвиток людини.

Необхідно відмітити, що частка національного доходу, яка використовується на особисте споживання населення (в основному у формі заробітної плати), навіть до початку економічних реформ в Україні ніколи не задовольняла реальні потреби відтворення населення. Вона повністю не покривала необхідних витрат сім'ї на утримання її непрацездатних членів, зокрема дітей. Працюючий одержував за свою працю значно менше, ніж було необхідно для нормального відтворення його робочої сили. Іншими словами, відтворення населення на необхідному для суспільства рівні економічно не забезпечувалося. За даними ООН у 1992 р. за показником індексу людського розвитку (ІЛР) Україна посідала 45 місце серед країн світу, у 1993 р. відповідно 80 місце, у 1994 р. – 95; 1995 р. – 110; 2002 р. – 80 місце. При цьому зниження ІЛР по регіонах проходило не пропорційно. Основним чинником падіння рівня ІЛР варто вважати різке скорочення реального ВВП на душу населення: від 5010 дол. за паритетом купівельної спроможності (ПКС) у 1992 р. до 770 дол. ПКС у 2001 р. В обігу з'явилися категорії "нові бідні", "працююча біднота", що пов'язане з низькими конкурентними позиціями вітчизняного виробництва, низькою продуктивністю праці, переважанням низькооплачуваних робочих місць.

Наведені дані дають змогу зробити висновок, що у цьому напрямі Україна відстає не тільки від країн – членів ЄС, а навіть і від постсоціалістичних країн Центральної та Східної Європи.

Інформація про індекс людського розвитку та індекс рівня освіти країн – членів ЄС та постсоціалістичних країн Центральної та Східної Європи за 2001-2002 рр. наведена у табл. 1 [3, с.13].

Таблиця 1

Індекс людського розвитку та індекс рівня освіти країн-членів ЄС та постсоціалістичних країн Центральної та Східної Європи за 2001–2002 рр.

Країни	ЛІР		Індекс рівня освіти		Місце країни за ЛІР	
	2001 р. (1999 р.)*	2002р., (2000 р.)*	2001 р. (1999 р.)*	2002 р. (2000 р.)*	2001 р.	2002 р.
Країни – члени ЄС						
Швеція	0,936	0,941	0,99	0,99	4	2
Бельгія	0,935	0,939	0,99	0,99	5	4
Нідерланди	0,931	0,935	0,99	0,99	8	8
Фінляндія	0,925	0,930	0,99	0,99	10	10
Люксембург	0,909	0,925	0,90	0,90	12	16
Франція	0,924	0,928	0,97	0,97	13	12
Великобритан.	0,923	0,928	0,99	0,99	14	13
Данія	0,921	0,926	0,98	0,98	15	14
Австрія	0,921	0,926	0,96	0,96	16	15
Німеччина	0,921	0,925	0,97	0,97	17	17
Ірландія	0,916	0,925	0,96	0,96	18	18
Італія	0,909	0,913	0,94	0,94	20	20
Іспанія	0,908	0,913	0,97	0,97	21	21
Греція	0,881	0,885	0,92	0,92	23	24
Португалія	0,874	0,880	0,93	0,94	28	28
Постсоціалістичні країни Центральної та Східної Європи						
Словенія	0,874	0,879	0,94	0,94	29	29
Чеська Респ.	0,844	0,849	0,89	0,89	33	33
Словацька Респ.	0,831	0,835	0,91	0,91	35	36
Угорщина	0,829	0,835	0,93	0,93	36	35
Польща	0,828	0,833	0,94	0,94	38	37
Естонія	0,812	0,826	0,94	0,95	44	42
Литва	0,803	0,808	0,93	0,93	47	49
Латвія	0,791	0,800	0,93	0,93	50	53
Російська Фед.	0,775	0,781	0,92	0,92	55	60
Румунія	0,772	0,775	0,88	0,88	58	63
Україна	0,742	0,748	0,92	0,92	74	80

* – рік, за яким наведені дані.

Саме визнання того факту, що людські ресурси є найважливішим елементом, який забезпечує перевагу у конкурентній боротьбі, надає вагомого значення таким факторам, як відтворення робочої сили та управління людськими ресурсами [4, с. 47].

Аналіз сучасних механізмів економічного зростання свідчить про єдність та суперечність економічного і соціального розвитку, їх взаємне доповнення та взаємне обмеження. Нормалізація відтворення соціальної сфери створює передумови надання суспільству достатньої кількості соціальних послуг. Результати соціального розвитку свідчать, що економічне зростання підпорядковане відтворенню умов всебічного розвитку особистості. Якість економічного зростання за умов соціалізації економіки може проявлятися у різних галузях народного господарства у різних формах: позитивних, негативних, нульових. Так, негативні темпи будуть притаманні деяким традиційним галузям та підприємствам із застарілою технологією виробництва і навпаки.

Таким чином, соціалізація економічного розвитку передбачає наявність таких умов як організацію пізнання та вибору шляхів суспільного розвитку; узгодження особистих, колективних та державних інтересів; забезпечення пріоритетної реалізації інноваційної та підприємницької активності; створення таких мотиваційних умов, які б узгоджували економічну поведінку суб'єктів господарювання із завданнями загальноекономічної стратегії та формували соціальні партнерські відносини між всіма суб'єктами економічних відносин.

Література

1. Чухно А. Актуальні проблеми стратегії економічного і соціального розвитку на сучасному етапі // Економіка України. – 2004. – №4. – С.15–23.
2. Геєць В. Характер перехідних процесів до економіки знань // Економіка України. – 2004. – №4. – С.4–14.
3. Долішній М., Садова У., Семів Л. Глобалізація та її регіональний вимір // Регіональна економіка. – 2002. – №3. – С.7–24.
4. Михайлина Д. Глобальні вимоги транснаціоналізації людського фактора // Україна: аспекти праці. – 2004. – №7. – С.46–48.